8- BAYRAM NAMAZLARI BAHSI
Bu Hadislerden Çikarilan Hükümler:
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler
1- Bayramlarda Kadinlarin Namazgaha Çikmalari ve Erkeklerden Ayri Olarak Hutbe Dinlemelerinin Mubah Olusu Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
2- Bayram Namazindan Önce ve Sonra Namazgahda, Baska Namaz Kilmamak Babi
3- Bayram Namazlarinda Okunacak Süreler Babi
4- Bayram Günlerinde, Îçinde Ma'siyet Bulunmayan Oyunlara Ruhsat Verilmesi Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

8- BAYRAM NAMAZLARI BAHSI

id; Bayram, demekdir. Bu kelime avdet'den alinmistir. Avdet: Dönmek, manasinadir. Bayramlara «id» denilmesi, ulemâdan bâzilarina göre: Her sene tekerrür ettikleri içindir. Bir takimlari, Bayramlarda sevinç tekerrür ettigi için onlara bu isim verildigini; diger bâzilari, bayramlarin dönüp gelmesi ile, onlara erisenlere tefâûl için bu isim verildigini söylemislerdir. Nitekim sefere çikan cemaata selâmetle dönüp gelmelerini temenni için tefâülen «kaafile» adi veril-misdir.
Sâfiiler'le Mâlikler'e ve cumhûr-u ulemâya göre, bayram namazi kilmak sünnet-i müekkede; Hanefiiler'e göre vâcib, Safiîler 'den Ebû Saîd-i Istahri'ye göre farz-i kifâyedir.
Nevevî (631 - 676) diyor ki: «Eger bayram namazi farz-i kifâyedir, dersek: Bir yer ahâlisi onu kilmadiklari takdirde kendileri ile harb edilir. Nitekim sâir farz-i kifâyelerde dahî hüküm böyledir. Sünnet oldugunu kabul edersek, ögle ve diger namazlarin sünnetlerinde oldugu gibi terkedenlerle harb olunmaz. Maamafih (sünnetdir) denildigi takdirde dahi onu terkedenlerle harb olunur. Çünkü bayramlar seâir-i dîniyyedendir, diyenler de vardir.»
Bayram namazlari, hicretin ilk senesinde mesru olmuslardir, ikinci yilinda mesru oldugunu söyliyenler de vardir. Mezkûr namazlar, sünnet ile sabit olmuslardir. Bu bahisde bayramlara âid ahkâm görülecekdir.

1- (884) Bana Muhammed b. Bâfi' ile Abd b. Hümeyd hep birden Abdürrazzâk'dan rivayet ettiler. Ibni Râfi' dedi ki: Bize, Abdür-razzak rivayet etti. (Dedi ki): Bize tbni Cüreyc haber verdi (Dedi ki): Bana Hasen b. Müslim, Tâvûs'dan, o da Ibni Abbâs'dan naklen haber verdi. Ibni Abbâs söyle demis:
«Ramazan bayrami namazinda Nebiyyullah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) t Ebû Bekir, Ömer ve Osman ile beraber bulundum. Hepsi onu hutbeden önce kilar, sonra hutbe okurtardi. (Bir defa) Nebiyyullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) minberden indi; onun eliyle erkekleri oturttugunu hâlâ görür gibiyim. Sonra erkek sarflarini yararak, kadinlarin yanina geldi; Bilâl de beraberinde idi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)-
(Ey Peygamber! [1] Sayet mü'min kadinlar Allah'a hiç bir sey'i serik kosmamak sarti ile sana beyat etmeye gelirlerse... kabul et.) âyet-i kerimesini bitinceye kadar okudu. Onu bitirdigi vakit (kadinlara):
— Siz, bu âyetde zikredilen sartlar üzre devam ediyor musunuz? diye sordu. Içlerinden bir tek kadin:
— Evet, yâ Nebiyyallah! dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)e ondan baska vecap veren olmadi. O anda bu kadinin kim oldugu bilinmiyordu. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)-
— O hâlde sadaka verin!., buyurdu. Bunun üzerine Bilâl elbisesini yere yayarak:
— Haydi buyurun! Annem babam size feda olsun... dedi.
Artik kadinlar kimi halkalarini, kimi yüzüklerini Bilâl'in elbisesi içine atmaya basladilar.»

2- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe Ile îbni Ebî Ömer rivi ettiler. Ebû Bekir dedi ki: Bize Süfyânü'bnü Uyeyne rivayet etti. (di ki): Bize, Eyyûb rivayet etti. Dedi ki: Ben, Atâ'dn dinledim* dedi tbni Abbâs'i söyle derken isittim:
«Resûlüllah (Saîîallahü Aleyhi ve Seîîem) 'e sehâdet ederim ki, » dileri bayram namazini hutbeden önce kildi, sonra futbe okudu. Müte ben hutbeyi kadinlara isittiremedigini düsünerek, onlarin yanina geldi. K dilerine va'z-u nasîhatda bulundu ve sadaka vermelerini emretti. Bilâl elbisesini açmis, bekliyordu. Derken kadinlar yüzük, halka ve (kiymi seylerini atmaya basladilar.»

(...) Bana, bu hadîsi Ebûr-Rabi' Ez Zehranî de rivayet etti. (Di ki) Bize, Hammâd rivayet etti. H.
Bana, Ya'kûb-u Devraki dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize, Ism b. tbrâhîm rivayet etti. Bu râvîlerin ikisi de Eyyûb'dan bu isnâdla, 1 hadîsin benzerini rivayet etmislerdir.

3- (885) BIze îshâk b. Ibrahim Ile Muhammed b. Râfi' rivayet ettiler. Ibnl Râfl* dedi ki: Bize, Abdürrazzak rivayet etti. (Dedi ki): Bize, tbni Cüreyc haber verdi, (dedi ki) Bana Ata', Câbir b. Abdillâh' dan naklen haber verdi. Dedi ki: Ben, Câbir'i söyle derken isittim.-
tPeygamber (Stdlallahii Aleyhi ve Seîîem) Ramazan Bayrami günü kalkarak namaz kildi ve hutbeden önce namazla ise basladi. Sonra cemaata hutbe okudu. Neblyyullah (Sailalîahü Aleyhi ve Seîîem) hutbeyî bitirince minberden indi. Ve kadinlarin yanina gelerek, onlara va'z-u na-sîhatda bulundu. Kendisi Bilâl'in eline dayaniyordu. Bilâl ise elbisesini yaymisti. Kadinlar (onun içine) sadaka atiyorlardi.
Ben, Ata* (b. RabâhJ'a: «Kadinlarin bu verdikleri Ramazan Bayrami zekâti miydi?» diye sordum.
— «Hayir. Lâkin bu, onlarin o zamana mahsûs verdikleri bir sadaka idi. Kadinlar yüzüklerini atiyor da atiyorlardi.» cevâbini verdi.
— Simdi de imamin hutbeyi bitirince kadinlarin yanina gelerek, onlara va'z-u nasîhatta bulunmasini, üzerine bir vecibe görüyor musun? dedim:
— Evet, ömrüme yemin ederim ki bu onlar üzerinde gerçekden bir hakdir. Bunun Için yapmazlar; bilmem, dedi.
kîtabü salât-îl îdeyn

4- (...) Bize, Muhammed b. Abdillâh b. Nümeyr rivayet et (Dedi ki): Bize, babam rivayet etti. (Dedi ki): Bize, Abd iÜ melik b. E Süleyman, Atâ'dan, o da Câbir b. Abdillâh'dan naklen rivayet et Câbir söyle demis: Ben, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) i birlikde bayram günü namazda bulundum, hutbeden önce ezan i ikaametsiz olarak ise namazdan basladi. Sonra Bilâl'e dayanara ayakta durdu ve Allah'dan korkmayi emretti. Ona taat'i tesvîkde bi lundu. Cemaata va'z-u nasihat etti. Sonra yürüdü, kadinlarin yanin gelince onlara va'z-u nasîhatda bulunarak:
«Tesadduk edin! Zira çogunuz cehennem odunu olacaksiniz!» buyu: du.
Bunun üzerine kadinlardan kara yagiz güzeli biri kalkarak:
— «Niçin yâ Resûlallah? diye sordu. Peygamber (Sallallahü Aleyhi i Sellem)
— «Çünkü sizler hâlinizden çok sikâyet eder, kocalarinizin nimetin karsi küf randa bulunursunuz.» cevâbini verdi.
Derken kadinlar kendi ziynetlerinden tesadduk etmege baslad lar. Bilâl'in elbisesi içine küpe ve yüzüklerini atiyorlardi.
Buradaki îbni Abbâs ve Câbir hadîslerini Buhar «Kitâbü'I-Cumua» ve «Kitâbu't-Tefsîr- de: Ebû Dâvûd ile Ibni Mâce «Kitâbu's-Salât» da muhtelif râvilerden tahric etmislerdû
Birinci hadîsdeki: «O anda, o kadinin kim oldugu bilinmiyordu, cümlesi «Sahihi Müslim» in bütün nüshalarinda bu sekilde rivâye edilmisse de, Kaadi îyâz ile diger hadis ulemâsinin beyanini göre bu cümle tashifdir. Dogrusu: «Hasan, onun kim oldugum bilmiyordu.» seklindedir. Nitekim Buhâri'nin rivayetinde de oy ledir. Hasan 'dan miirâd: Hadisi Tâvûs'dan rivayet eden Hasan b. Müslim 'dir.

Mezkûr kadindan murâd: Bâzilarinin tahminine göre, Es.inl binti Yezîd b. Seken 'dir. «Kadinlarin hatibi» unvani il(mâruf olan bu kadin, Taberâni'nin tahric ettigi rivâyetde asi kissayi hikâye eden kadindir.
«Fetah»; Feteha'nin cem'idir. Bu kelimenin tefsirinde ihtilâf olun-musdur. «Sahihi Buhârî» de Abdürrazzâk 'dan naklen fetah: Büyük yüzüklerdir, denilmisdir. Esmai , onun: Tassiz yüzükler, mânâsina geldigini söyler.
«Havâtim»: Yüzükler, demekdir. Müfredi: Hâtem, hatim, hatam ve hitâm, sekillerinde okunur.
«Hurs»: Altin ve gümüs halka yahut küpe halkasi veya küçük zinet halkasi, demekdir.
Atâ b. Ebî Rabâh'a: «Kadinlarin verdikleri seyler bayram zekâti miydi?» diye soran râvi: îbni Cüreyc 'dir. Zahire bakilirsa Atâ' bu sadakanin vücûbuna kaailmis. Onun içindir ki Kaadi tyâz: «Atâ 'dan baska onun vücûbuna kaail olan yok-dur.» demisdir.
Nevevî ile diger ulemâ buradaki sadakayi, istihbâb mânâsina almislardir.
Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hadîsde zikri geçen âyeti okumasi: Kadinlara Mekke fethi esnasindaki beyati hatirlatmak içindir. Mekke fethedildikten sonra Resul i Ekrem (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Safa dagina çikarak oturmus, halk etrafina toplanarak kendisine beyat etmislerdir. Erkeklerin beyati sona erdikten sonra kadinlara gelmis, onlar da beyat etmislerdi.

Bu Hadislerden Çikarilan Hükümler:

1- Bütün ulemâya göre bayram hutbesi, namazdan sonra okunur. Kaadi îyâz: «Sehirler ulemâsi ile fetva imamlarinin bil'it-tifâk mezhebleri budur. Bu husûsda imamlar arasinda hilaf yoktur. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile ondan sonra gelen Hule-fâi Râsidîn'in fiilleri de budur. Yalniz Hz. Osman'in son zamanla-rinda bâzi kimselerin namaza yetisemediklerini görerek, hutbeyi namazdan evvel okudugu rivyet olunur. Böyle bir sey Hz. Ömer 'den de rivayet edilmisse de, dogru degildir.» diyor.
Bâzilari: «Hutbeyi ilk defa namazdan önce okuyan Muâviye‘dir.» demis; bir takimlari bunu Mervân yaptigini söylemis; daha baskalari Muâviye'nin hilâfeti zamaninda Basra'da Ziyâd'm yaptigina kaail olmuslardir. Hattâ Îbni Sihâb Zührî'ye nis-bet edenler bile olmusdur.
2- Kadinlara vaz-u nasihat ederek, îslâmin ahkâmini, farzlarini, vâciblerini, müstahablarini v.s.'yi onlara ögretmek, kendilerini sadaka vermeye tesvik etmek müstahabdir. Yalniz, bunu onlara mahsûs bir yerde yapmak îcâb eder. Fitne ve fesâddan emin olmak da sarttir.
îbni Battal: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kadinlarin yanina gelerek; va'z-u nasîhatda bulunmasi, ulemâya göre: Ona mahsûs fiillerdendir. Çünkü Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sel-lem), kadinlarin babalari mesabesindedir.» demisdir.
3- Kadinlar, erkeklerle birlikde namaza ve diger içtimâ' yerlerine geldikleri vakit fitne ve fesâddan, biribirierine bakmakdan veya kötülük düsünmekden kaçinmak için onlardan uzakta bulunmalari îcâb eder. .
4- Nafile sadaka icâb ve kabule muhtâc degildir. Hiç bir sey söylemeden fakire teslim etmek kâfidir. Çünkü kadinlar sadakalarin Hz. Bi1â1'in elbisesine atarken hiç bir sey söylememisler, kendilerine de bir sey söyliyen olmamisdir.
Bâzilari, sadakanin icâb ve kabule muhtâc oldugunu söylerler.
5- Sadaka-i fitir, vâcibdir. Hadisde ona -zekât- denilmesi, buna delildir.
6- Kadin, kocasinin izni olmaksizin, onun maundan sadaka verebilir. Cumhiir-u ulemâya göre: Sadaka, kadinin malinin üçte biri nisbetinde olmak îcâb etmez. Fakat Imam Mâlik'e göre: Kocasinin izni olmaksizin, kadin malinin üçte birinden ziyâdesini tesadduk edemez.
Cumhurun bu mes'eledeki delili: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hazretlerinin, kocalarindan izin alip almadiklarini kadinlara sormamis olmasidir. Verdikleri sadakanin, malin üçte birinden çikip çikmadigini da sormamisdir.
Kaadi Iyâz: «Böyle yerlerde ekseriyetle kadinlarla beraber kocalari da bulunur. Sadaka meselesinde karilarina bir sey dememeleri, onlarin yaptiklarina rizâ sayilir.» diyerek, Mâliki 'lerin deliline isaret etmisse de, Nevevî bu

cevâbi zayif hattâ bâtil bul-musdur. Zira böyle yerlerde kadinlar, erkeklerden uzakta bulunurlar. Binâenaleyh hangi kadinin ne mikdâr sadaka verdigini bilmeye imkân yokdur. Erkekler, kadinlarinin ne kadar sadaka verdiklerini bilseler bile ses çikarmamalari, izin sayilamaz.
7- Umûmi sadakalari yerlerine, ancak devlet reisi tevzi eder.
8- Sadaka toplayan me'mûmn, sadaka verenlere iyi muamele etmesi gerekir.
9- Sadaka, azabi def eden esbâbdandir. Zira Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) evvelâ kadinlarin sadaka vermesini emretmis, buna sebeb olarak da: Küfrân-i nimet ettikleri için ekseriyetle cehennemlik olduklarini bildirmisdir.
10- Muhtaçlara vermek üzere, zenginlerden sadaka istemek caizdir.
11- Sadakayi kabul etmek için elbise yaymak caizdir.
12- Kadinlarin kendileri zaruret içinde olduklari hâlde en kiymetli mallarini sadaka olarak vermeye sitâb etmeleri, dinen rütbelerinin yüksekligine ve Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in emrine imtisal için gösterdikleri hatniyyete delildir.
13- Annem, babam sana feda olsun, demek caizdir.
14- îcâb edenlere nasihatda bulunmak ve gerekirse bu husûs-da siddet göstermek caizdir.
15- Muhatabin bir sey'i tasdik için «Evet* demesi, sözle beyân hükmündedir.
16- Cemâat nâmina, bir kisinin cevap vermesi kâfidir.
17- Bayram günü namaz, hutbeden evvel kilinir.
18- Bayram namazlarinda, ezan ve ikaamet yokdur. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ve Hulefâ-i Râsidin hazerâtmin malûm olan fiilleri budur. Bu husûsda ulemmâmn ittifaki vardir. Yalniz Selef den bâzilarinin kendilerinden önce ve sonra gelenlerin icmâina muhalefet ettigi rivayet olunur.

5- (886) Bana Muhammed b. Râfi' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdurrazzâk rivayet etti. (Dedi ki): Bize, Ibni Cüreyc haber verdi
(Dedi ki): Bana Ata', tbni Abbâs ile Câbir b. AbdUlâh El-EnsarTden naklen haber verdi. Demisler ki: Gerek Ramazan Bayrami gerekse Kurban Bayrami günü ezan okunmazdi.
(Ibni Cüreyc diyor ki:) Bir müddet sonra ben, Atâ'ya bu mes'ele-yi yine sordum, bana haber vererek, dedi ki:
«Bana Câbir b. A bdili âh EI-Ensâri haber verdi ki, Ramazan Bayrami günü gerek Imam minbere çikarken gerekse çiktiktan sonra namaz için ezan, ikaamet, nida ve hiç bir sey yokmus. O gün ne ezan varmis ne de Ikaamet.»

6- (...) Bana Muhammed b. Râfi' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ab-durrazzâk rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibni Cüreyc haber verdi. (Dedi ki) Bana, Atâ' haber verdi ki tbni Abbâs, tbni Zübeyr'e ilk biyat edildigi zaman ona:
«Ramazan Bayrami günü, bayram namazi için ezan okunmazdi. Binâenaleyh onun için sen de ezan okutma!» diye haber göndermis; o da, o gün bayram namazi için ezan okutmamis, tbni Abbâs, bu haberle blrlikde tbni Zübeyr'e:
«Hutbe de namazdan sonra okunur. Bu, böyle yapilirdi.» diye haber göndermis. Bunun üzerine ibni Zübeyr, bayram namazini hutbeden önce kildirmis.

7- (887) Bize Yahya b. Yahya ile Hasen b. Rabi, Kuteybetü'bnü Sald ve Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. Yahya (Bize haber verdi) tâbirini kullandi. Ötekiler: Bize, Ebû'l-Ahvas, Simâk'den, o da CâbIr b. Semura'dan naklen rivayet etti, dediler. C&bir sunlari söylemis:
cBen, Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellent) He birükde bayram namazlarini bir degil, Iki degil; bir çok defalar ezan ve Ikaametsiz olarak kildim.»

8- (888) Bize Ebû Bekir b. Ebî Sevbe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdetü'bnü Süleyman ile Ebû Üsâme,

Ubeydullah'dan, o da Nâfi'den, o da tbnI Ömer'den naklen rivayet etti ki, Peygamber (Salldlahü Aleyhi ve Sellem) ile Ebû Bekir ve Ömer bayram namazlarini hutbeden Önce kilarlarmis.
îbni Abbâs ile Câbir ve Ibni Ömer hadislerini Buhâri «Cum'a» bahsinde; ayrica, Ibni Abbâs hadîsini Ebû Dâvûd «Namaz» bahsinde tahric etmislerdir.
Abdullah b. Zübeyr'eilk biat olundugu zamandan mu-râd: 64 târihinde Yezid b. Muâviye 'nin yerine halife secil-mesidir.
Nevevi diyor ki: «Câbir hadisinde: (Ramazan Bayrami namazindan ezan, ikaamet, nida ve hiç bir sey yokdur.) denilmesi, zahirine bakilirsa gerek bizim ulemâmizin, gerekse baskalarinin (Toplayici namaza buyurun.) diye seslenmeyi müstebab saymalarina muhalif görünürse de, hadis-i serif: Bayram namazi için ezan ikaamet ve bunlarin mânâsinda bir sey yokdur, seklinde te'vil olunur.»

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler

1- Bayram namazi hutbeden önce kilinir.
2- Bayram namazlarinda ezan ve ikaamet yoktur. Bu bâbda bir çok rivayetler vardir. Yalniz Sâfii'ye göre, bayramlarda «Es-Salate cftmiaten» diye nida edilir. Hattâ «Imam Safii'ye göre, imamin müezzine bunu emretmesi vâcibdir.» diyenler vardir.
SâfIller den Mârûd1 (382 - 450) 'nin rivayetine göre. bunun yerine «Hayye ale's-Sal&t» veya o mânâda bir sözle nida etmeyi imam SâfII kerih görmüs; bununla beraber kâfi geldigine kaail olmusdur.

9- (889) Bize Yahya b. Eyyûb Üe Kuteybe ve Ibni Hucur rivayet ettiler. Dediler ki; Bize Ismail b. Cafer, Dâvûd b. Kays'dan, o da Iyâz b. Abdillâh b. Sa'd'dan, o da Ebû Said-i Hudrî'den naklen rivayet ettij söyle demis Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Kurban ve Ramazan bayrami günleri namazgaha çikar ve evvelâ namazla ise baslardi. Namazini kildi da, selâm verdi mi ayaga kalkarak cemaata karsi dönerdi. Cemâat ise namazgahlarinda otururlardi. Eger (buta rafa) bir müfreze göndermeye ihtiyaci varsa, onu cemaata hatirlatir, bundan baska bir ihtiyâci olursa, onu kendilerine emrederdi. (Hutbe esnasinda):
— cSodaka verin, sadaka verin, sadaka verin!» buyururdu.
En ziyâde sadaka veren de kadinlar olurdu. Ondan sonra namaz-gâhdan ayrilirdi. Mervân b. Hakem zamanina kadar hâl, bu minval üzre devam etti. Bir def'â ben Mervân Ile el ele vererek (namaza) çiktim. Namazgaha vardigimizda ne görelim! Kesîru'bnu Salt, çamurla kerpiçten bir minber yapmis. Bir de baktim Mervân'in eli beni çekistiriyor. Gâlibâ beni minbere dogru çekiyordu. Ben de onu namaza çekiyordum. Onun bu hâlini görünce:
— «ts'e namazdan baslamak nerede kaldi?» dedim. Mervâni ~ «Hayir, yâ Ebâ Said! Senin bildigin (sekil) terk edildi.» dedi.
— «Asla olamazi Nefsim kabza-i kudretinde olan Allah'a ederim ki siz, benim bildigimden daha hayirlisini yapamazsiniz.»
dedim.
Ebû Saîd, bunu üç defa tekrârladikdan sonra oradan ayrilmis. Bu hadisi Buhari «Cum'a» bahsinde tahrîc etmisdir.
Musallâ'dan murâd: Medine'de mâruf bir namazgâhdir. Mescid-i Nebevi'den bin adim kadar uzaktadir.
Hz. Ebû Saîd-i Hudrî 'nin Mervân b. Hakem ile el ele vererek namazgaha gitmesi, Mervân'in Medine valisi bulundugu zamana tesadüf etmisdir.
Kerpiç'den minber yapan Kesir b. Sâît (Radiyallahü Anh) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîîem) zamaninda dünyâya gelmis. Mftdine'ye onun vefâtmdan sonra yerlesmisdir. Evvelce ismi: Katil ünis. Kalil: Az: Kesir de: Cok, demekdir. «Kesir ismini ona. Pev-gamber {Sallallahü Aleyhi ve Sellem) takmisdir.» diyenler olmussa da esah olan rivayete göre bu ismi ona Hz. Ömer (Raâiyallahü Anh) vermisdir. Hz. Kesir: Tabiînden sayilir. Onu

Ibni Mende h, sahabeden saymis; Zehebi ise hakkinda ihtilâf edildigini söy-lemisdir.
Hz. Ebû Saîd, Mervân'a üç defa ihtarda bulunduktan sonra oradan yâni minber tarafindan ayrilarak namaz kilmaga git-misdir. Kaadi îyâz bu cümleyi böyle tefsir etmis, oradan ayrilmasinin o namazi terk etmesi mânâsina gelmedigini söyle misdir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler

1- Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bayram namazi kilmak için Medine ortasindaki namazgaha çikardi.
2- Bayram namazlarinda namazgâhda ayaga kalkarak hutbe okurdu. Onun zamaninda henüz namazgaha minber kurulmamisdi. Hz. Ebû Said'in verdigi malûmata göre namazgâhda ilk defa minber üzerinde hutbe okuyan; Mervân olmusdur. Minberi de Kesir b. Salt yapmisdir.
Bâzilari, ilk defa minber üzerinde hutbe okuyanin Hz. Ömeru'bnu'l-Hattâb oldugunu söylemis; bir takimlari Hz. Osman, daha baskalari Muâviye oldugunu ileri sürmüs, hatta «minber üzerinde ilk hutbe Mu&viye 'nin hilâfeti zamaninda Basra'da Ziyâd tarafindan okundu.» diyenler bulunmussa da, bu iddialar dogru degildir.
Buhari ve Müslim'in rivayet ettikleri Ebû Said hadisinde isaret buyuruldugu vecihle, bunu ilk def'â Hz. Muâviye 'nin hilâfetinde Mervân yapmisdir.
Minberi, Kesir b. Salt (Radiyallahü AnJij'in yapmasi, evi namazgaha bitisik oldugu içindir. Bu ev namazgahin kible tarafinda bulunuyormus.
3- Emr bilma'rûf vazifesi, valiye karsi dahî ifâ olunur. Zira Hz. Ebû Saîd onu Mervân'a karsi ifâ etmisti. O gün Mft'rvân Medine'de vali bulunuyordu.
4- Bayram namazi, hutbe okunmazdan evvel kilinir. Onun için Hz. Ebû Said, Mervân'in evvelâ hutbe okuyarak sonra namaz kildirmasina îtirâz etmisdir.
Ashâb-i kiramdan Ebû Bekir, Ömer, Osman, Alî, Mugira, Ebû Mes'ûd ve îbni Abbâs (Radiyallahü anhüm) bayram namazinin hutbeden evvel kilinacagina kaa-ildirler. Dört mezhebin imamlari ile Sevrî, Evzâî, Ebû Sevr, îshâk ve cumhûr-u ulemânin mezhepleri de budur.
Hanefiîlerle Mâlikîlere göre, bayram namazlarinda hutbeyi namazdan evvel okumak da caiz ise de, sünnete muhalefet olacagmdan mekruhdur. Bayram hutbeleri esnasinda konusmak, onlara göre mekruh degildir.
Kirmânî, Mervân'in sünneti nasil degistirebildigine sasmis; fakat Ayni, ona: «Bayramda namazi hutbeden önce kilmak vâcib degildir, binâenaleyh terki caizdir.» diye cevap vermisdir. Hatta ibni Battal, bunun sünneti degistirme, mânâsina geldigini bile kbûl etmemisdir. Çünkü Resûlüllah (Sallalfahü Aleyhi ve Settern) cunVa namazlarinda hutbeyi namazdan önce okumusdur.
îbni Battal (?- 444): «icâbinda bir müctehid, evlânin hilafini tercih edebilir.» diyor.
Bâzi rivayetlerde Hz. Ebû SaId'in yerine bir adam» tâbiri kullanilmis, Mervân'a o adamin îtirâz ettigi; Hz. Ebû Sald 'in bu itirazi begenerek: «Bu zât vazifesini yapti.» dedigi kaydedil-mektedir.
Ulemâ, buna su cevâbi vermislerdir: «Bir adamdan murâd: Hz. Ebû Said ile Mervân'in yanlarinda bulunan Ebû Mes'ûd olabilir. Hâdisenin ayri ayri zamanlarda iki def â vukuu bulmus olmasi da ihtimâl dahilindedir.»
5- Minber kullanmak mesrudur. Namazgaha kurulan minberin, çamurla kerpiçden yapilmasi oradan alinip götürülmemesi içindir. Çünkü namazgah sahradan ibaret idi. Bekçisi bulunmadigi için minber agaçdan yapilmis olsa oradan alinip götürülebilirdi. Câmi'Ier-deki minberlerin hâli böyle degildir. Onlar muhafaza altinda bulundugundan minberleri de agaçdan yapilir.
6- Bayramlarda câmi'lere kiyâsen namazgahlarda minber götürmek caizdir. Bâzilari, sahraya minber kurmayi mekruh görmüslerdir. Onlara göre, imam ya ayakta yahut hayvani üzerinde hutbe okur.
7- Hz. Kesî r'in yaptigi minberden önce minber kullanilmamisdir.
8- Hutbe esnasinda hatibin cemaata karsi dönmesi gerekir.
9- Bayram namazlarini kilmak için namazgaha çikmak sün-netdir. Zaruret olmadikça bayram namazim mescidde kilmamahdir. Hanefiîye imamlarina göre bayram namazini iki hattâ imam JMuhammed'e göre üç

yerde kilmak caiz oldugundan, bayram namazini kildiracak hükümdar kirdaki namazgaha çikmali, oraya çikamayan âcizlere, sehirdeki câmi'de bayram namazi kildirmak için kendi yerine bir vekil birakmalidir. Maamâfih birakmasa da olur.
tbni Ziyâd'in rivayetine göre, imam Mâlik Mekke' lilerden mâada her belde ahâlîsinin bayram namazi kilmak için namazgaha çikmalarinin sünnet oldugunu söylemisdir. Mekkeliler bayrami Mescid-i Harâm'da kilarlar.
Imam Safiî dahi «El-Üm» nâmindaki meshur eserinde bu mânâda sözler söylemisdir.
10- Âlim olan bir zât, söyledigi sözün dogru olduguna yemin edebilir.
11- Âlim evlânin hilafi ile amel edebilir. Çünkü Ebû Said (Raâiyallahii Anh), Mervân'a itiraz etmekle beraber yine de onun yaptigina razi olmus; oradan avrümamisdir. Bu da gösterir ki: Bayram günü evvelâ namazi kilmak sart degildir.
12- Bayram hutbeleri va'z-u nasihat, tavsiye ve akibeti düsünmege tesvike sâmil olmalidir.

1- Bayramlarda Kadinlarin Namazgaha Çikmalari ve Erkeklerden Ayri Olarak Hutbe Dinlemelerinin Mubah Olusu Babi

10- (890) Bana Ebû'r-Rabî' Ez-Zehrânî rivayet etti. (Dedi ki): Bize, Hanimâd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Eyyûb, Muhammed'den, o da Ümmü Atiyye'den naklen rivayet etti. Ümmü Atiyye, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfi kastederek:
«Bize bayramlarda kocaya gitmemis delikanli kizlarla, perdenisin hanimlari namazgaha çikarmamizi; hayizli kadinlara da Müslümanlarin namazgahindan biraz uzaklasmalarini emir buyurdu.» demis.

11- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Hayseme, Âsim-i Ahval'den, o da Hafsa [2] binti Sîrin'den, o da Ümmü Atiyye'den naklen haber verdi. Ümmü Atiyye söyle demis: Bayramlarda örtülü hanimlar ve bakire kizlarla beraber namazgaha çikmaya me'mûr olurduk. Hayizhlar da çikar fakat cemâatin arkasinda bulunurlar; cemaatla beraber tekbîr alirlardi.

12- (...) Bize Amru'n-Nakid rivayet etti. (Dedi ki): Bize îsâ b. Yûnus rivayet etti. (Dedi ki): Bize, Hisâm, Hafsa binti SîrIn'den, o da Ommü Atiyye'den naklen rivayet etti. Ommü AtIyye söyle demis:
«Bize, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ramazan ve Kurban bayramlarinda genç kizlarla hayizli kadinlari ve perdenisln hanimlari (namazgaha) çikarmamizi emretti. Ama hayizli kadinlar namaz (gah) dan biraz uzak durur, hayirda ve Müslümanlarin dualarinda hâzir bulunurlar, dedi. Ben:
— Yâ Resûlallah! (Bazen) birimizin örtüsü bulunmuyor» eledim; Resûlüllah (Sallcâîahü Aleyhi ve Sellem)'.
— Ona din kardesi, kendi cllbâblarindan birini giydiriversin, buyurdu.»
Bu hadisi Buhar! «Hayiz», «Bayram» ve «Hacc» bahislerinde; Ebû Dâvûd, Tirmizi, NesâI ve Ibni Mâce «Namaz» bahsinde muhtelif râvîlerden tahric etmislerdir.
Hadisin Buhari'deki metni, buradakinden daha mufassaldir.
Avatik: Âtik'in cem'idir. Atik: Genç kiz, demekdir. Bu kelimeyi lügat ulemâsi muhtelif sekillerde tefsir etmislerdir.
Hudûr: Hidr'in cem'idir. Hidr: Bâzilarina göre: Evin bir kösesine çekilen bir perdedir. Buradaki «hudûr» dan mur&d: Evlerdir. Zevât-i Hudûr da: Evine kapanmis, perdenisin ve iffetli hanimlar manasina gelir.
Muhabbee dahî ayni manaya kullanilir,
«Hayirda ve Müslümanlarin dualarinda bulunurlar.» ifadesinde hazf vardir. Cümlede muzaf zikredibnemisdir. Cümle: -Hayizli kadinlar, hayir meclîslerinde ve Müslümanlarin dualarinda hâzir bulunsunlar.» takdirindedir.
Hayir meclislerinden murâd: Hadis dinlemek ve hasta dolasmak gibi seylerdir.
CUbâbr Kadir b. Sümeyl'e göre, kadinlarin basörtülerinden daha kisa ve daha.genis bir örtüdür. Kadinlar

bununla da baslarini örterler.
Bazdan: «Cilbâb: Ridâdan daha kisa, fakat genis bir örtüdür. Kadin onunla gögsünü ve sirtini örter.» demislerdir.
Cüb&bi «Çarsaf gibi bir örtüdür.» diyenler bulundugu gibi, «Çarsaf dir», «Basörtüsüdür.» diyenler de olmusdur.
Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) «Ona, din kardesi kendi cilbâblarindan birini giydiriversin.» buyurmakla: «Din kardesi kendisinin muhtâc olmadigi elbisesinden birini emaneten on versin.» demek istemisdir.
Bâzilari: «Bu cümleden murâd: Kadin, üzerindeki elbisesinin bir kismini ona örtsün demekdir.» mütalaasinda bulunmuslardir. Bu te' vll, kadinin üzerindeki örtünün çok genis olduguna göre caizse de, yine de itirazdan salim degildir. Mezkûr cümleyi mübalagaya ham-' ledenler de vardir. Bu takdirde mânâsi: «Kadinlar, ikisi bir Örtü içinde bile olsalar namazgaha çikmalidirlar.» demek olur.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- HattâbI 'nin beyânina göre, hayizh kadinlar hayir yerlerine ve ilîm meclislerine giderler. Yalniz mescidlere girmezler.
2- Ibni Battal: «Bu hadisde, temiz kadinlarla hayizhla-nn bayram namazlarina ve cemaatlara çikmasinin caiz olduguna de-lîl vardir. Yalniz hayizhlar namazgaha biraz uzak duracaklardir. Onlar da bu mübarek yerin bereketini umarak duâ edip; âmin diyenlerden oluversinler.» diyor.
Nevevi de sunlari söylemisdir: «Ulemâmiz: Gösterisli ve güzel olmayan kadinlari bayramlarda namazgaha çikarmak müstahabdir, .demisler. Onlar, bu hadisin umûmuna su cevâbi verirler: Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) devrinde fitne, fesâd yokdu. Binâenaleyh güzel veya çirkin, genç ve ihtiyar bütün kadinlarin namazgaha çikmasi emir buyurulmusdu. Bu gün ise hâl böyle degildir. Aise (Raâi-yallahü Aw/ia)'dan sahih rivayetle nakledilen bir eserde Hz. Âisenin: (ResÛlüllah [3] (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem), vefatindan sonra kadinlarin ne modalar çikardiklarini görmüs olsaydi. Benî Israil'in kadinlari nasil menedildi ise, o da kadinlari mescidlere çikmakdan mutlaka menederdi.) dedigi sabit olmusdur.»
Kaadi lyâz'm beyânina göre Selef-i Salihîn kadinlarin cemaata çikip çikamiyacaklan hususunda ihtilâf etmislerdir. Içlerinde Ebû Bekir, Ali, îbni Ömer (Radtyallahü anhüm) de bulunan bir cemaata göre, kadinlar cemaatlara devam edebilirler. Urve, Kaasim, Yahya b. Said, îmam Mâlik, Imam Ebû Yûsuf 'dan v.s.'den mütesekkil bir cemaat ise, bunun caiz olmadigim söylemislerdir.
îmam A'zam'in, bir defa*. «Caizdir.» dedigi; bir defâ da tecviz etmedigi rivayet olunur.
tbnü'l-Mübârek: «Bu gün kadinlarin bayramlara çikmalarini, ben mekruh görürüm. Sayet kadin behemahâl çikmakda israr ederse, her günlük elbisesinin içinde zinetsiz olarak çiksin. Buna da razi olmazsa kocasi çikmasina mâni olabilir.» demisdir.
Sevri'nin dahî: «Bu gün kadinlarin cemaata çikmalarini kerih görürüm.» dedigi rivayet olunur.
Hâsüi bu gün fetva, kadinlarin mutlak sûretde cemaatlara çika-rniyacaklanna göredir.
3- Bu hadisle istidiâl ederek ulemâdan bâzilari bayram namazlarinin vâcib oldugunu söylemislerdir.
Kurtubi buna Itiraz etmis ve bu hadisle bayram namazlarinin vâcib olduguna istidlal edilemiyecegini, çünkü hadisdeki hitâb bü'ittifâk bayram namazi ile mükellef olmiyanlara âid bulundugunu, bundan maksat onlari namaza alistirmak oldugunu söylemis; Kuseyrîde onun sözünü te'yîden: «Çünkü o zaman ehl-i islâm olanlar azdi.» demisdir.
4- Ibâdete gitmek için emaneten birinden elbise almak caizdir.
5- Tâat yolunda cemaata çikmak zaruretinden dolayi iki kadinin bir örtüye bürünmeleri caizdir.
6- Kadinin verdigi haber makbuldür.
7- Kadinlar, açik saçik sokaga çikamazlar.
8- Hayizli kadinlar namazgâhdan uzak bulunurlar. Ulemâ, bu husûsda* ihtilâf etmislerdir. Cumhûr'a göre

ResûlüUah (Sallallahü Aleyhi ve Stllem), onlari namazgaha gelmekden tenzîhen menetmisdir. Sebebi de; Lüzumsuz yere erkeklerle kadinlarin bir yere toplanmalarini önlemekdir. Hayizli kadinlara namazgaha çikmayi haram etmemesi, namazgah mescid olmadigi içindir. Bununla beraber ulemâdan bâzilari: «Kadinin mescidde kalacagi mindâr namazgâhda durmasi haramdir, zira namazgah, namaz kilinan yerdir. Binâenaleyh mescide benzer.» demislerdir. Dogrusu: Birinci kavildir.

9- Hayizli kadinlarla cünûb olan kimselerin Allah'i zikretmeleri caizdir. Onlara yalniz Kur'ân-i Kerîm okumak haramdir.

10- Bayramlarda tekbir getirmek müstehabdir. Bu cihed ittifâ-kidir. Safiîler'e göre bayram gecelerinde ve bayram namazlarina çikarken tekbir getirmek, müstehabdir.

Kaadi Iyâz, bayramlarda dört yerde tekbir getirildigini söyler. Bunlarin birincisi: Namaza giderken, ikincisi: Namaz içinde, üçüncüsü: Hutbede, dördüncüsü de: Namazdan sonradir.

Bayram namazina giderken tekbir almanin müstehab olup olmadigi ulemâ arasinda ihtilaflidir. Sahabe ve tabiinden bir cemâat onu müstehab görür ve bayram namazlarina kiderken tâ namazgaha varincaya kadar yüksek sesle tekbîr alirlarmis

Evzili, Safiî ve Mâlik'e göre bayram gecelerinde tekbîr almak, sâir yerlerdekinden daha ziyâde müstehabdir.

îmam A'zam'a göre: Kurban bayrami namazina giderken asikâr, Ramazan bayramina giderken gizli tekbîr alinir.

Bu mes'ele-de imâmeyn denilen Ebû Yûsuf ile Muhammed, cumhur- ulemânin kavlini tercih etmislerdir.

Hutbe esnasinda imamla birlikde cemâatin da tekbîr almasi, imam Mâlik'in mezhebidir.

Bayram namazina niyetlenirken alman tekbîrler, imam Safiî 'ye göre birinci rek'atda iftitah tekbirinden mâada yedi, ikinci rek'atda kiyam tekbîrinden mâada besdir.

îmam Mâlik ile imam Ahmed b. Hanbel ve Ebû Sevr'in kavilleri de bu ise de, ilk rek'atdaki yedi tekbîrde onlara göre iftitâh tekbîri de dâhildir.

Hanefiîler'e göre, bayram namazlarinda zâid tekbirler her iki rek'atda üçer dânedir.

Atâ, îmam Safii ve imam Ahmed'e göre, iki tekbîr arasinda zikirde bulunmak müstehabdir. Bu kavil ibni Mes'ûd (Radiyalîahü Anh)'d&n da rivayet olunur.

Tekbîr-i tesrik'e gelince: Bu husûsda ulemâ ihtilâf etmis ve neticede, ortaya on kavil çikmisdir. Tafsilât için fikih kitaplarina mürâ caat etmelidir.

2- Bayram Namazindan Önce ve Sonra Namazgahda, Baska Namaz Kilmamak Babi

13- (884) Bize Ubeydullah b. Muâz El-Anberî rivayet etti. (Dedi ki): Bize babam rivayet etti. (Dedi ki): Bize Sube, Adiyye.den, o da Saîdü'bnü Cübeyr'den, o da Ibni Abbas'dan naklen rivayet etti ki, Resûlüllah (Sallaîîahü Aleyhi ve Sellem) Kurban veya Ramazan bayrami günü (namazgaha) çikarak iki rekat namaz kilmis. Bu namaz-dan önce ve sonra hiç bir namaz kilmamis. Sonra maiyyetinde Bilâl oldugu hâlde kadinlarin yanina gelerek, onlara sadaka vermelerini emir buyurmus. Bunun üzerine kadinlardan bâzisi halkasini, bâzisi da gerdanligim atmaya baslamis.

(...) Bana, bu hadisi Amru'n-Nâkid da rivayet etti. (Dedi ki): Bize, tbni Idrls rivayet etti. H.

Bana Ebû Bekir b. Nâfi' ile Muhammed b. Bessâr beraberce Gun-der'den rivayet ettiler. Ibni Idris ile Gunder'in ikisi birden Su'be'den bu isnadla bu hadîsin mislini rivayet etmislerdir.

Sihâb: misk veya karanfil gibi güzel kokulu seylerden boncuk seklinde parçalardan yapilan gerdanlikdir.

Bu hadisle Imam Mâlik, bayram namazindan evvel ve sonra nafile namaz kilmanin mekruh olduguna istidlal etmisdir. Sahabe ve Tabiin 'den bir çok zevatin kavilleri de budur.

Imam Sâfit ile Selef 'den bir cemaata göre, bayram namazlarindan önce ve sonra nafile namaz kilmak mekruh degildir.

Evzâi, Imam A'zam ve Küfe ulemasina göre ise, bayram namazindan önce nafile kilmak mekruh, bayram

namazlarindan sonra nafile kilmak mekruh degildir.
Nevevi: «Bayram namazindan önce ve sonra nafile namaz kilmayi kerih görenlere bu hadîsde bir hüccet yokdur. Çünkü o vakitlerde namaz kilmamak, namazin mekruh olmasini îcâb etmez. Ka-aide, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem)'in kilip kilmadigi sabit oluncaya kadar namaz kilmayi menetmemekdir.» diyor.

3- Bayram Namazlarinda Okunacak Süreler Babi

14- (891) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. Dedi ki: Mâlik'e Damratü'bnu Said-i Mazimden dinledigim, onun da Ubeydullah b. Abdillah'dan rivayet ettigi su hadisi okudum: Ömerü'bnü'l-Hattâb, Ebû Vâkid-i Leysi'ye:
— «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Ramazan ve Kurban bayrami namazlarinda ne okuyordu?» diye sormus; o da:
— «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlarda sûre-i Kaat Ile sûre-l Inslkaak'i okurdu.» cevâbini vermis.

15- (...) Bize, tshftk b. îbrâhim rivayet etti. (dedi ki) Bize, Ebû Amiri Akadî haber verdi, (dedi ki) Bize Füleyh, Damratü'bnu SaId' den, o da Ubeydullah b. Abdillâh b. Utbe'den, o da Ebû Vâkid-i Leysf den naklen rivayet etti. Ebû Vâkid söyle demis:
«Ömerü'bnü'l-Hattâb, bana Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bayram namazinda neyi okudugunu sordu; ben de.-
— «Sûre-l Insikaak Ile Süre-l Kaaf'i dedim.»
Bu hadîsin birinci rivayeti zahiren muttasil degil gibi görünüyor.
Çünkü Ubeydullah b. Abdillâh, Hz. Ömer'in Ebû Vâkii-i Leysî'ye suâl sordugunu bildiriyor. Hâlbuki kendisi Hz Ömer'e yetismemisdir. Ancak, zahiren mürsel gibi görünen bu senet hakîkatda muttasildir. Nitekim hadîsin ikinci rivayetinde muttasil olarak zikredilmisdir. Binâenaleyh hadis hiç süphe götürmeyecek derecede.1 sahîh ve muttasil oldugundan burada imam Müs1im'e itiraz edilemez.
Ulemâ-i kirâm'm beyânina göre Hz. Ömer'in Ebû Vâkid-i Leysî'ye sormasi, bu husûsda tereddüte düstügü içindir. Yâni Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bayram namazinda hangi sûreleri okudugunda süpheye düsmüs, bu husûsdaki süphesini gidermek için mes'eleyi Ebû Vâkid-i Leysî'ye sormusdur. Maamâfih ne okudugunu kendisi bildigi hâlde cemaata bildirmek maksadi ile sormus olmasi ihtimâli de vardir. Hakîkatda Ömer (Radiyallahü Anh)'v bunu bilmemesine imkn yokdur. Çünkü bir çok defalar bayram namazini Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bilmemesine imkân yokdur. Çünkü bir çok defalar bayram namazini arkasinda kilmisdir.
Hadîs-i serif: «Bayram namazlarinda însikaak ve Kaaf sûrelerir' okumak sünnetdir.» diyenlerin delilidir. Bunlari okumakdaki hikmet; Geçmis ümmetlere âid haberleri, Peygamberleri yalanliyanlari ihlâk, cemâatin bayram namazina çikislarini mahser yerine toplanmaya benzetme vesâir ahkâmi ihtiva etmeleridir,
Mâlikiler 'den bâzilari, bayram namazlarinda sûre-i A'1â ile Ve's-Semsi sûresini okumak müstahabdir.
Hadis-i serif, bayram namazlarinda kiraatin asikâr yapilacagina da delildir.

4- Bayram Günlerinde, Îçinde Ma'siyet Bulunmayan Oyunlara Ruhsat Verilmesi Babi

16- (892) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize, Ebû Üsâme, Hisâm'dan, o da babasindan, o da Âise'den naklen rivayet etti. Âise söyle demis:
«(Bir defa) yanima Ebû Bekir girdi, yanimda Ensâr'm cariyelerinden iki câriye bulunuyor; Buâs harbinde ensâr'm biribirlerine söyledikleri siirleri terennüm ediyorlardi. Ama bu cariyeler sarkici degildiler. Ebû Bekir:
— Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Se//em)*'in evinde seytan isligi mi çaliyorsun, hem de bayram gününde? dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'-
— Yâ Ebâ Bekir! Her milletin bir bayrami vardir; bu da bizim bayramimizdir.» buyurdular.

(...) Bize, bu hadîsi Yahya ile Ebû Küreyb hep birden Ebû Mu-âviye'den, o da Hisâm'dan naklen bu isnâdla rivayet ettiler.
Bu hadîsde: «Yanimda defle oynayan iki câriye vardi...» denilin isdir.

17- (...) Bana Hârûn b. Saîd El-Eylî rivayet etti. (Dedi ki): Bize, Ibni Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bana, Amr haber verdi; ona da tbni Sihâb, Urve'den, o da Âise'den naklen rivayet etmis ki MIna günlerinde Aise'nin yanina Ebû Bekir girmis; Aise'nin yaninda sarki söyleyip, def çalan iki câriye bulunuyormus. Resûlüllah (Saîlallah Aleyhi ve Seîlem) de elbisesine bürünmüs; yatiyormus. Ebû Bekir, cariyeleri azarlamis, bunun üzerine Resûlüllah (Sallallakü Aleyhi ve Sel-lem) yüzünü açarak:
«Birak onlari, Yâ Ebâ Bekir! Zira bu günler, bayram günleridir.» buyurmuslar.
Âise demis ki: «Ben, oynayan Habes'lilere bakarken Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellemfin, elbisesi Ile beni örttügünü görmüsüm-dür. O zaman henüz bir taze Idim. Siz oyunu seven genç yastaki bir tazenin buna ne derece can atacagini takdir buyurun.»

18- (...) Bana Ebû t-Tâhir rivayet etti. (Dedi ki): Bize tbni Vehb haber verdi. (Dedi ki): Bana Yûnus, tbni Sihâb'dan, o da Urvetü'bnu'z-Zübeyr'den naklen haber verdi. Urve söyle demis:
«.Âise dedi ki: Vallahi Resûlüllah {Sailallahü Aleyhi ve SellemTi odamin kapisinda dururken gördüm; Habesliler, Resûlüllah (Sailallahü Aleyhi ve SeIlem)'in mescidinde harbeleri ile oynuyorlar; Resûlüllah (Sallalhhü Aleyhi ve Sellem) de, ben oyunlarini göreyim diye elbisesi ile beni örtüyordu. Ben (bakmakdan) vazgeçinceye kadar, benim (hatirim) Için ayakda duruyordu. Siz, eglenceye düskün genç yastaki bir tazenin buna ne derece canatacagini takdir buyurun.»

19- (...) Bana, Harun b. Said El-Eylî ile Yûnus b. Abdi'1-A'lâ rivayet ettiler. Lafiz: Harun'undur. Dediler ki: Bize Ibni Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bize, Amr haber verdi. Ona da Muhammed b. Abdir-rahmn, Urve'den, o da Aise'den naklen rivayet etmis. Âise söyle de-mis:
(Bir defa) yanimda Buâs sarkilarini okuyan iki câriye bulundugu hâlde (içeriye) Resûlüllah (Salîalhhü Aleyhi ve Sellem) girdi ve yataga uzanarak yüzünü çevirdi. Derken Ebû Bekir girdi. Hemen beni azarladi ve:
— «Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellemfin yaninda seytan düdügü mü tüflüyorsunuz?)» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem), ona dönerek:
— «Birak onlari!» dedi. Ebü Bekir (in zihni) dalinca, ben cariyelere isaret ettim; onlar da çiktilar. O gün bayram Idi. Sudanlilar kalkan ve mizrak oyunu oynuyorlardi. Yâ ben Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)' den bakmak için Izin istedim yahut o (kendiliginden):
— «Bakmak Ister misin?» dedi. Ben:
— «Evet...» cevâbini verdim. Bunun üzerine beni yanagim, yanagina degecek sekilde arkasina durdurdu. Sudanlilara da:
— «Haydi bakalim Erfide ogullari (oynayin!)» diyordu. Nihayet ben bikinca:
— «Artik yeter mi?» diye sordu.
— «Evet.» dedim.
— «Öyle Ise haydi git!» buyurdular.

20- (...) Bize Züheyrü'bnü Harb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Cerîr, Hisâm'dan, o da babasindan, o da Aise'den naklen rivayet etti; Demis ki:
«Bir bayram günü bir takim Habes'tiler gelerek mescidde raksetmege basladilar. Bunun üzerine Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) beni çagirdi; ben de (gelerek) basimi onun omuzuna dayadim. Ve Habes'lHerIn oyunlarina bakmaya basladim. Nihayet onlara bakmaktan Ilk vazgeçen ben oldum.»

(...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki). Bize Yahya b. ZekerIyyâ b. Ebi Zaide haber verdi. H.
Bize Ibni Nümeyr de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammed b. Bisr rivayet etti. Bu râvîlerin ikisi birden Hisâm'dan bu isnadla rI-vâyet etmisler, yalniz «Mescidde...» kaydini zikretme mislerdi.

21- (...) Bana tbrâhîm b. Dinar Ue Ukbetü'bnü Mtikrem El-Ammî ve Abd b. Humeyd hep birden Ebû Âsim'dan rivayet ettiler. Lafiz Ukbe'nindir. Dedi ki: Bize Ebû Âsim, îbni Cüreyc'den rivayet etti. Demis ki: Bana Ata' haber verdi. (Dedi ki): Bana Ubeyd b. Umeyr haber verdi. (Dedi M): Bana Aise haber verdi ki kendisi, oynayanlar için:
«Ben, onlari görmek istedim. Bunun üzerine ResûlüUah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), ayaga kalkti; ben de kapiya durdum. Onun kulaklari ile omuzu arasindan bakiyordum. Habesliler mescidde oynuyorlardi.» demis.
Atâ: «Bunlar yâ Iranlilar yâ Habesliler idi.»; «Bana tbnI Atik, bunlarin Habesliler oldugunu söyledi.» demisdir.

22- (893) Bana Muhammed b. Râff ile Abd b. Humeyd rivayet ettiler. Abd: (Bize haber verdi...) tâbirini kullandi, tbni Râfi' ise: (Bize Abdürrazzâk rivayet etti.) dedi. (Abdürrazzak demis kil: Bize Ma' mer, Zührî'den, o da Îbnü'l-Müseyyeb'den, o da Ebû Hüreyre'den naklen haber verdi. Ebû Hüreyre söyle demis: «Habesliler Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellew)'in yaninda harbeleri ile oynarlarken Öme-rü'bnü'l-Hattâb giriverdi. Hemen onlari taslamak için (yerdeki) taslara uzandi. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem):
«Birak onlari yâ Ömer!» buyurdular.
Bu hadîsleri Buhâri «Kitâbü'1-îd* ve «Kitâbü'l-Cihâd» da tahric etmisdir.
Câriye: Asil lûgatda «genç kadin» demekdir. Sonradan bu kelimenin mânâsi genisletilerek: genç ihtiyar bütün kadin kölelere «câriye» denilmisdir. Bâzilari, bu hadisde cariyeden lügat mânâsi kastedildigini yâni Hz. Âise'nin yaninda Ensâr kizlarindan iki kiz bulundugunu söylemislerse de, hadisin o cümlesine bahsedilen cariyelerden murâd: Ensâr kizlari degil; Ensâr'a ait iki hakiki câriyedir. Nitekim Taberâni'nin rivayetinde bunlarin birinin Hz. Hassan b. Sabit'e âid oldugu; Ibni Ebî'd-Dünyâ' nin rivayetinde: « Hamâme ile arkadasi sarki okuyorlardi.» de-nilmisdir. Bu Hamâme'nin kim oldugunu birçok musannifler beyân etmemisse de, Zehebi (673-748) «Et-Tecrîd» nâm eserinde: «Hamame, Bilâl (Radiyallahû anhYin annesidir. Onu Ebû Bekir satin almis ve azâdetmisdir.» demektedir.
Hz. Âise'nin babimiz rivayetlerinin birinde, kendisi için «Ben, henüz bir câriye idim...» ifâdesindeki «câriye» kelimesi ise lügat mânâsinda kullanilmisdir. Âise (Radiyallahû anhâ), bu sözü ile: «Ben, o zaman henüz genç bir taze idim.» demek istemisdir.
«Aribe»: Oyuna düskün, oyunu seven; demekdir.
Hz. Âise'nin sözlerinden anlasiliyor ki: Kendisi oyuna düskün olacak derecede genç ve âdeta çocukmus.
Cariyelerin def çalarak Buâs harbine ait sarkilar okuduklari hadisin muhtelif rivayetlerinden anlasilmaktadir.
Ulemâdan bâzilarina göre, Ensâr-i Kiram'm Buas harbinde biribirlerine söyledikleri siirler, kimi iftihar kimi de hicv'e âit seylerdi.
Buâs: Evs kabilesine mahsûs bir kâl'adir. Benî Kurayza diyarinda bulunan bu kâl'ada o kabilenin hayranlari barindirilirmis. Meshur Buâs harbi bu kâl'anm ekinliginde olmusdur.
Bâzilari, bu kelimeyi «Bugas» seklinde okumuslardir. Fakat dogrusu: «Buâs» dir.
Ha11abi'nin beyanina göre: Buâs günü araplarin meshur günlerinden biridir.
Câhüiyet devrinde, o gün Evs ile Hazrec kabileleri harbe tutusmus-, bu harb islâmiyetin zuhuruna kadar tam yüzyirmi sene devam etmisdir. Nihayet harp Evs kabilesinin zaferi ile sona ermisdir.
Hz. Âise'nin: «Ama bu cariyeler, sarkici degildiler.» sözünün mânâsi: «Sarkicilik, onlarin kan'ati ve âdeti degildi.» demekdir.
Kaadi îy z diyor ki: «Mezkûr iki cariyenin terennüm ettikleri seyler harbe, galebe, zafer ve secâatla ögünmeye âit siirlerdi. Bu gibi siirler, o cariyeleri kötülüge tesvik etmedigi gibi; onlari okumak, ulemânin ihtilâf ettigi

sarkidan mâdûr degildir. Bundan murâd: Siiri okurken sesi yüksetmekden ibâretdir. Onun için Âise (Radiyallahû anhâ)i «Bu cariyeler sarkici degillerdi...» demisdir. Yâni sarkicilarin âdeti veçhile sarki söyliyenlerden hevâ ve hevesi tesvik, kötülüklere sevk, güzel kadinlari tavsif, sehvetleri tahrik gibi husûsâti terennüm edenlerden degildiler...-

Araplar siir okumaya da «gina» derler. Yâni bu kelime sarki söylemekle siir okumak arasinda müsterekdir. Ancak, burada ondan mubah olan siirleri okumak kastedilmisdir. Filhakika ashâb-i kiram mücerred siir terennümünden ibaret olan ginâ'yi caiz görmüs; onu Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin huzurunda da yapmislardir.

îbnü'1-Esir. «Buradaki ginadan, oyun ve eglence sahiplerince mâruf olan sarki kastedilmemisdir. Ömer (Raâiyallahû anh) Bedevilerin teganrüsine ruhsat vermisdir. Bundan murftd: Develeri sürerken mirildandiklari seyler gibi bir ses çütarmakdir.» diyor.

«Muzmûr» veya «mezmûr»: Islik gibi ses çikaran düdükdür. Buna «mizmâr» da derler.

«Mina günleri» nden murâd: Kurban bayrami günleridir.

Nevevî, bunlarin Bayram gününden maada üç gün oldugunu söylüyor. Su hâlde Mina günleri ile: Tesrik günleri kastedilmis demekdir.

«Derak»: Deraka'nin cem'îdir. Deraka: Deriden yapma kalkan, demekdir.

Beni Erfidet Habeslilerin lâkabidir. Erfide veya erfede: Dedelerinin ismidir, diyenler de vardir. Bâzilari, Benî Erfide' nin Habeslilerden bir kabile oldugunu, bu kabilenin raksetmekle söhret buldugunu söylerler. Gerek Hz. Ebû Bekir 'in, kizi Aise (Radiyaîlahû anhâ)'yi azarliyarak «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seh lem)'in evinde seytan düdügü mü üflüyorsunuz?» demesi; gerekse Habesliler'in oyunlarini gören Hz. Ömer'in onlari taslamaga kalkismasi, bu isden Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem J'in haberi olmadigi zannettiklerindendir.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Sarki mes'elesinde ulemâ ihtilaf etmislerdir:

Kurtubi: «Sarki okumaya gelince: Onun haram oldugunda hiç bir hilaf yokdur. Çünkü o bil'ittifâk mezmûm olan eglence ve oyundan ibâretdir ama haram olan seylerden salim ise dügün ve bayramlarla, benzeri seylerde azi caizdir.» diyor.

imam A'zam'a göre: Gina haramdir. Irak ulemâsinin mezhebi de budur.

Imam Safiî ile meshur olan kavline göre îmam Mâlik, ginanin kerahetine kaail olmuslardir.

Sûfîye'den bir cemâat babimiz hadîsleri ile istidlal ederek, aletli ve aletsiz sarki okumayi ve dinlemeyi mubah saymislardir. Fakat babimiz hadîslerinde zikri geçen cariyelerin harp ve secâata âit siirler okumus olmalari, Sûfiye'nin kavlim reddetmektedir Onur. için de Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu siirleri okumaga ruhsat vermisdir.

Sarkicilik böyle degildir. Bu mes'elenin yeri fikih kitaplari olmak la beraber, ehemmiyetinden dolayi biz dört mezhebin bu bâbdaki kavillerini buraya dercetmeyi münâsip gördük. Söyle ki:

a) Hanefiîlere göre haram olan teganni, sag olan muayyen bir kadini tavsif, içkiyi ve meyhaneleri medh, müslümani hiciv gibi husûsâta sâmil olan siirleri yanik sesle okumakdir. Harplere dâir yahut istishât için okunan fasih ve belig siirler haram degildir.

Imam A'zam'in gmâ'yi mekruh gördügü nakledilmisse de. bu nakil mutlak degil; ginanin haram olan kismina hamledilmisdir. Hanefîlere göre tavla ve satranç gibi oyunlarla; ûd. Kanun keman, kaval, düdük, borazan v.s. gibi çalgilari çalmak kerâhet-i tah-rimiye ile mekruhdur.

b) Sâfiîler 'den Imam Gazali 'nin «Îhyâü'1-Ülûm» nâm eserinde beyân ettigine ettigine göre gina yâni sarki, raks, def çalma, kalkan ve harbe oyunlari; bayram gününe kiyâsla dügün, sünnet, seferden gelme gibi, bayram mânâsinda olan sevinç günlerinde Habes-lilerle zencilerin rakslarini seyretmek caizdir.

Es dost ziyareti ve bu münâsebetle yapilan toplantilarda, yemek davetlerinde sevinç ve eglence caizdir. Böyle

yerlerde ise ekseriyetle sarki da okunur.
Gazali (450 - 505) tegannîyi bir çok kisimlara ayirmisdir. Raksin mubah olduguna zencilerle Habeslilerin bayram günü mescid-i Nebevî'de raksetmeleri ile istidlalde bulunmusdur. Zira Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) bunlarin rakslarina ses çikarmamis, Hz. Âise'ye dahî onlara bakmayi mubah kilmisdir.
Yine îmam Gazali 'nin naklettigine göre îmam Safiî: «Ben, Hicaz ulemâsindan sarki dinlemeyi kerih gören bir kimse bilmiyorum. Yaliniz evsâfa dâir olanlar müstesna...» demisdir.
Imam Safii 'nin dahî sarki okumayi kerih gördügü nakledilmisse de, Gazali bu rivayeti bâtila benzetmis; bununla memnu olan kismi kastettigini söylemisdir. Gazâlî mûsikinin mubah olduguna uzun uzadiya deliller getirmisdir. Görmek isteyenler «Ihyâü'l-Ulûm» a müracaat edebilirler.
c) Mâlikilere göre nikâhi ilân etmek için hassaten kullanilan def, davul, kaval ve zurna gibi seyler pek fazla lehvîyâta sebeb olmamak sarti ile kullanilabilirler. Bu husûsda erkeklerle kadinlar müsavidirler.
Bâzilari yalniz kadinlara mubah oldugunu söylemislerdir. Bir takimlari da: Bunun yalniz dügün dâvetine mahsûs olmayip; her sevinçli hâdisede caiz oldugunu söylemislerdir.
Mûsikîye gelince: Hadîs-i serifde zikri geçen okuduklari sekildeki recezleri okumak caizdir.
d) Hanbelîler: «Ûd, keman, davul ve zurna gibi seyler haramdir. Nitekim tavla ve satranç gibi seyler de haramdir.
Davet olunan dügünde bunlardan biri bulunursa, o dügüne gitmek mubah degildir.
Mûsikîye gelince: Hadd-i zâtinda sesi güzellestirmek ve terennüm mubahdir. Hattâ harf degisikligine veya lâfiz ziyâdeligine müeddi olmamak sarti ile Kur'ân okurken mûsikîye riâyet etmek müstehab-dir. Harf degisikligi yahut lâfiz ziyâdeligine müeddî olursa mûsiki yapmak haramdir...» demislerdir.
Ulemâdan bâzilari: «Mücerred mûsiki çalmak ve dinlemek günahtir. Hattâ lahnla okunan Kur'ân-i dinleyen de okuyan gibi günahkâr olur.» demislerdir.
Hz. Câbir (Radiyalîahû onhj'ui: «Mûsikiden sakinin. Çünkü o, seytandandir. O, Allah indinde sirkdir, seytandan baska kimseye yaramaz.» dedigi rivayet olunur.
Dügünlerde def ve emsal! seyleri çalmanin mubah kilinmasi: Od, keman v.s. gibi âletlerin çalinmasini mubah kilamaz.
2- Harbe alistirmak ve tesvik için silâhla oynamak caizdir.
3- Kadinlarin ecnebi erkeklerin fiillerine bakmalari caizdir. Onlara mekruh olan: Erkeklerin güzelligine bakip da; bundan lezzet almakdir. Kadinin ecnebî bir erkege bakmasi, sehvetden dolayi olursa, bil'ittifâk haramdir, Essah olan kavle göre: Sehvetsiz bakmak dahî haramdir.
4- Bayramlarda çoluk çocuga karsi her husûsda cömert davranmak mesrudur. Lâkin oyun ve çalgi gibi seylerden yüz çevirmek yine de evlâdir.
5- Bayramlarda sevinçli durmak seâîr-i diniyyedendir.
6- Arada sirada evli kizini ziyareti âdet edinen bir kimse için, dâmâdi ile bir arada bulunan kizinin yanina girmek caizdir.
7- Baba evli olan kizini, damadinin huzurunda terbiye edebilir. Çünkü evlâdini terbiye etmek babanin vazifesidir.
8- Kadina rifk-i mülâyametde bulunmak ve bu suretle onun muhabbetini celbetmek mesrudur.
9- Talebe, hocasinin yanlis bir hareketini görürse, ona hemen itiraz edebilir. Bu hareketi hocasina karsi serkeslik degil; bil'akis ona hürmet ve saygi, makaamini tazimdir.
10- Talebe, hocasinin huzurunda hocasinin usûlüne göre fetva verebilir. Hz. Ebû Bekir (Radiyalîahû anh)'m Peygamber (Sah lallahü Aleyhi ve Sellem)'i uyumus zannederek; uyanir korkusu ile kizina danlmis olmasi mümkündür.
11- Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), kendisine izin ve ruhsat vermisken Hz. Aise'nin, cariyeleri yine disari çikarmasi:
Babasinin hatirina son derece riayet ettigine delildir. Babasinin kizmasindan korkarak, onlan disari çikarmis

olmasi da muhtemeldir.

12- Cariye bir kimsenin mali bile olmasa, sesini dinlemek yine caizdir. Zira Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Hz. Ebû Bekir'in o cariyeleri dinlemesine bir sey dememisdir. Yalniz bu hu-sûsda fitneden emin olmak sarttir.

13- Zahiriler 'den îbni Hazm, bu hadislerle istidlal ederek: «Bayram günlerinde, sarki söyleyip oyun oynamak gerek mes-cidde, gerekse baska yerde güzel bir seydir.» demisdir.

Bâzilari, harp usûlünü ögrenmek için bu gibi oyunlarin islâmi-yetin zuhuru siralarinda oynanmasina müsaade edildigini söylemislerdir. Onlarca, bu hüküm sonradan neshedilmisdir.

14- Kadin, tesettür için kocasinin yahut yakin akrabasindan birinin arkasina durabilir.

15- Bu rivayetler, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin güzel ahlâki ile terbiye ve nezâketine delildirler.

16- Fazilet sahiplerinin bulunduklari yerler lehviyâttan münezzeh tutulmalidir.

---

[1] Sûre-i Mümtahîne âyet 12

[2] Ibni Sîrîn'in kiz kardesidir.

[3] Resûlüllah (SA.V.)'in bil'umûm kadinlara bayram namazlarina çikmalarini emir buyurmasini ele alarak su veya bu bahanelerle kadinlarin sokaga dökülmesine fetva vermek isteyenler, Hz. Aise'nin bu sözlerini dikkatle okumalidirlar. Hâlbuki onun tenktd ettigi kadinlarin yaptigi sâdece güzelce giyinmekden ibâretdi.